

Intervjuu emakeeleõpetajaga

Küsib Piibe Leiger, vastab Maiu Nurka

Maiu Nurka (29) on lõpetanud Põltsamaa ühisgümnaasiumi reaalsuuna. Aastatel 2008–2014 õppis ta Tartu ülikoolis eesti ja soomeugri keeleteadust, keskendus semantikale ja teatriteadusele, lisaks veel meediale ja kommunikatsioonile. Magistritöö kaitses ta eesti keele erialal. Magistriõpe sisaldas ka õpinguid Hollandi Groningeni ülikoolis. Õpetajana töötab Maiu viiendat aastat: alustas Kose gümnaasiumis, nüüd õpetab teist aastat eesti keelt ja kirjandust Tartu Tamme gümnaasiumis.

- **Sinu õpingud ülikoolis ei olnud seotud õpetaja erialaga. Alustasid tööd hoopis meedia vallas. Miks otsustasid minna kooli?**

Tugevat pikaajalist soovi õpetajana tööle asuda pole mul õigupoolest kunagi olnud. Esimeses klassis tunnevad paljud õpilased, et peavad maailma ära päästma ja arstiks, tuletõrjajaks või õpetajaks saama. Siis ma soovist õpetajaks hakata vist kõva häälega rääkisin küll. Hiljem ei tulnud see enam pähegi, sest edasi tuli avaram teadmine, kõiksugu arvutamised, eelarvamused, suunamised.

Gümnaasiumis ennustas keemiaõpetaja mulle, et minust saab õpetaja. Kae nalja, mõtlesin. Kirjanduse tunnis istusin ikka pigem tagapingis. Olin kohal, tegin kaasa, sooritasin, kuid silma ei paistnud. Kõik sai teiseks ülikooliaastatega, elasin kuue aastaga justkui mitu elu korraga ära. Siis ühel suvel tegin noorte õpetajatega ajalehte intervjuu ning leidsin, et pean ka ise koolis ära käima. Olevat keeruline, ütlesid nad.

- **Kas oled rohkem keele- või kirjandusnimene?**

Keskendusin ülikooliaastatel käändesemantikale ja kognitiivsele lingvistikale, pärast säärast treeningut pean ennast üsna sõnatundlikuks inimeseks, mistõttu võiksin ju öelda, et olen keeleinimene. Mõnel kõneteol on minu

jaoks kolm-neli tõde. Õpilaste töid lugedes pean ennast sageli ohjeldama ja sõnatundlikkust pisut tagasi hoidma. Guugeldan töid hinnates sõnu üsna sageli, et valdavat kasutust ja konteksti leida ning seda oma tähendusgammas vaadelda. Meeldiv ja ebameeldiv ühtaegu.

Lugejana otsin midagi muud kui alternatiivmaailma või suhestumist tegelastega, eludega, pigem tahan saada terviklikku uurimisobjekti ja infot, mida selle kohta kaasa võtta. Ennast jälgides näen, et minu andmebaas mu enda kohta muutub pidevalt ja tõlgendan end ühel või teisel ajal pidevalt ümber.

Kui selliselt vaadelda, siis kas ma ikkagi olen pigem keeleinimene? Ma pole otsustanud. Kõik on omavahel liiga palju seotud ja kindlad määratlused ei tundu õiglased.

- **Praegune kirjandusõpetus erineb tõenäoliselt üsna palju sellest, mida sina oma kooliajal kümme aastat tagasi õppijana kogesid. Millisena tajud koolis tänapäevast kirjandusõpetuse süsteemi ja kuivõrd loogiline see sinu kui õpetaja jaoks tundub?**

Näen gümnaasiumiastmes teemakesksust ja sidumist vajavaid tükikesi, ajalise järje (kui mõnetise taustsüsteemi) pidamine puudub, seoste tajumine õppija jaoks on selles mõttes keerulisem, kuid tunnen, et olen selle omaks võtnud. Noor õpetaja laob esimesed aastad igal juhul omaenda puslet kokku, peale hakkab ta olemasolevate reglementide keskelt, olgu kogemus milline tahes. Minu jaoks ei ole midagi vähenenud ning ma pole olnud olukorras, kus toimiv tuleks ümber mõtestada. Terviku killustamine on muidugi ka mulle probleem, lisab kindlasti rohkem vastutust ja vajab panustamist, sest õppija tahab väga nende tükikeste tervikpilti asetamist. Praegune kirjandusõpetuse süsteem taolisi seoseid ei soosi.

- **Maarja Vaino on tundnud muret eesti keele ja kirjanduse õpetamise pärast koolis. Kas see mure on põhjendatud?**

Maarja Vaino mure eesti keele tundide arvu pärast koolis on põhjendatud. Mulle tundub, et just keeleruum, milles kümbleme, töötab normikohasusele ja kooli võimele heakeelt õpetada tugevalt vastu. Üha enam toimetab õpilane muus keskkonnas ning tal on keeruline tekitada keeletunnetust ja vastata riiklikult ette nähtud ootustele sellise tunniressursi juures, nagu õppekava hetkel pakub. Võime mõelda, et emakeeleõpe toimub ka teiste

ainete kaudu. Mulle meeldib oma ainetundi teiste ainetega põimida ja lõimingu idee on võluv. Paljudes tasandites see töötabki, õigekeelsuses kindlasti mitte. Kasutame lõimingu silmas pidades keelt, kuid ei tegele põhjendustega – süsteemiga, mida ka emakeele õppimise puhul tuleks esmaseks pidada.

Vaino mõte eesti kirjanduse ebaõiglaselt väikse osakaalu kohta koolis vajab tähelepanu.

Milline kirjandus tuleb tundi, mis jääb ukse taha? Kas keskenduda uuemale kirjanduse või rohkem vanemale? Probleem, mida fookuseerida ja kust leida tasakaal, tingib vast ühe keerukama valiku, millega kirjandusõpetaja peab silmitsi seisma. Seejuures jällegi nadi tunniressursi piires.

Mina usun, et kirjandus peab õpilast kõnetama. Kõnetuse taotlus aga ei saa alati olla esmane. Koolis on sageli keeruline rääkida millestki abstraktselt nii, et sellest saaks midagi käega katsutavat. Identiteet, rahvuslus, kollektiivne mälu – õpilasele ei ole need esialgu muud kui lihtsalt sõnad, mille sisu esmalt pähe kulub ja hiljem heal juhul tajutavaks saab. Õpilase seisukohalt: mina ei saa olla ainult mina, sellest peab kujunema meie. Miks? Ja sellisel juhul – kes need meie oleme ning kuidas info minu

kohta seoses kellegi teisega mul ennast määratleda lubab? Algupärane kirjandus on vahend nende mõistete kompamiseks ja samal ajal ka nende sisu rakendamiseks.

Milline kirjandus peaks kooliruumis olema? Ilmselt on küsimus tasakaalus – nii üht kui teist peaks olema. Aga siis see aeg ikkagi – kust pigistada?

- **Gümnaasiumi eesti keele riigieksam on teinud läbi olulisi muutusi. Mida arvad sellisest vormist?**

Kaheosaline eesti keele riigieksam tundub üha enam üldist silmaringi ja lugemust kontrolliv üldeksam (terminis „küpsuseksam“ on mingi tõde). Selles on mitmesuguseid tekste, nii ilukirjanduslikke, populaarteaduslikke, tehnilisi, graafikute lugemist ja nendelt üldistamist. Üksnes eesti keele ja kirjanduse õppeaine kaudu sellest eksamist mõelda ei tundu õige ega õiglane. Suur osa treeningut ja ettevalmistust selleks tuleb aga eesti keele ja kirjanduse kursuste arvelt. Kas peaks?

Lugemis- ja kirjutamisoskuse hindamine sellisel kujul hõlmab kahte olulist oskust, mis nõuavad üldistamist, teadmiste rakendamist, seoste tekitamist ja süsteemi asetamist. Küllastasin aasta alguses Läti sõpruskooli, selgus, et neil on riigieksamil kolm osa. Õpilane tõestab ka oma suulist võimekust. Kui mõelda, et ülikoolid on üha enam mures suulise esinemise pädevuse pärast, oleks siin ehk mõtlemisainet. Ka koolitunnis on see sageli õpilaste jaoks keerukaim osa. Järelikult miski, mis vajab eraldi tähelepanu. Kas just riigieksamil ...

- **Viimasel ajal on elavnenud arutelu õpetaja kiusamise teemal. Kas oled seda ise tundnud ja mida sellest teemast meedias leviva teabe põhjal arvad?**

Kiusamisteema on otsapidi seotud õpilaste õiguste kasvava määraga, mis arutelude kaudu on jätnud mulje, nagu õpetajal õigusi üldse poleks. On ikka. Mulle tundub, et õpetaja peab tänapäeval tajuma, et tema töös on tähtsustunud suhtekorralduse osa. Koolijuhi suurenenud vastutust näen siin samuti. Seepärast on olukord kooliti ilmselt erinev. Minu jaoks on tohutult oluline, et ma tajuksin seljataga meeskonda, kes on valmis kuulama ja võtma aega lahenduseks. Vajalik on ära tunda, mida üldse probleemina tõlgendamiseks võtta. Jaburusi ei tohiks uksest sissegi lasta. Liigne energiakulu.

Ma ei saa öelda, et koolis kiusamist väga tugevalt enda peal tajunud oleksin. Olen küll tundnud, et pean oma valikuid väga palju põhjendama, võimalikke probleeme ennetama ning valima tundi strateegiaid. Konflikte tuleb ka ette, muidugi.

Mulle tundub, et õpetaja puhul ei ole mõiste „kiusamine“ üheselt tajutav. Selle all tuleks mõelda ka igasugust õiglustunde riivamist, oma tegevusest sõltumata ebaõiglasel olukorda sattumist. Kuna rahulolematust siin nähakse, siis arutelu selle ümber on ilmselt ka vajalik. Kas koolis just terroriga tegemist on – liiga terav üldistus. Kuna inimestel üldiselt on õigusi palju, vähemalt nad tajuvad seda nii, tullakse nendega ka kooli. Sealt ehk mõnetine alge sellele probleemile.

- **Emakeeleõpetajal on palju tööd. Kuidas pead vastu?**

Mulle ei meeldi osutada sellele, et olen koolis õpetajana kuidagi kehvas seisus kui teiste ainete õpetajad, kelle tööd pole mina kunagi pidanud tegema ja kelle õppeainest tingitud keerukust ja spetsiifikat ma ilmselgelt ei hooa. Öelda, et koolis on koormus suur, kõlab nii kulunult, et keelgi ei taha selle sõnamiseks painduda. See pole mind murdnud. Veel.

- **Kas peaks siiski midagi muutma?**

Jah, koormust saab vähendada, kui õpetajaid oleks koolis rohkem. Teame. Õpetajad tahaksid kooli tulla, kui nad teaksid, et seal ei ole nii keeruline. Asja harutatakse palga aegajalise tõstmise kaudu. Veidi vale ots, arvan ma.

Tõlgendame ja kirjeldame pidevalt uusi põlvkondi, see tähendab, et inimesed ja nende ootused ümbritsevale muutuvad pidevalt. Me muudame ootusi – haridust, ka süsteemi. Kohandame õppekeskkonda ja -vahendeid õpilaste jaoks, et see käiks käsikäes tegeliku eluga ja ootustega tööturul. Kas midagi on jäänud kohandamata? Jah.

Praegu noorim, alfa-generatsioon, on nõudlik tarbija, klient, töötaja, tähelepanelik ebavõrdsuse suhtes, soovib aeg-ajalt taas õppida ja puhata. Need alfad peaksid olema ka meie laste õpetajad. Milline peaks olema õpetajaamet, et see vastaks ühe alfa ootustele? Peaks mõtlema.

Mina tahan olla loov, hinnata õpilasi nende arengut silmas pidades, märgata neid ja vajaduse korral tegeleda märkamist vajavaga. Põnev ja efektiivne tund on eesmärk, see koht, mille põhjal iseend õhtul kodus,

õppeperioodi või -aasta lõpus hinnata. See on see elementaarne tunnustus, mis ei vaja kellegi teise sõnu. Mulle tundub vahel, et meile kirjeldatakse võimalusi, mis meil on, kuid miski, olgu selleks ootused riigieksamiga seotud tulemustele või üldine suur töökoormus, tallab pideva hoovõtu juures piduripedaali. Ja hoog raugebki.

- **Miks siis ikkagi peaks noored inimesed kooli õpetajaks tulema?**

Sest keeruline on. Amet. Ma usun, et see köidab neid, kes näevad selles keerulist tööd ja tahavad keerulist tööd teha, olgu põhjuseks katsumus või mitmekesisus. Selles mõttes vast polegi midagi uut.

Kuulen siit ja seal ikka seda, et kus mujal on elu nii intensiivselt kujunemas kui koolis. Selle möllu keskel oled muutja ja muudetav samal ajal. Peaasi, et kõik muu seda hägusaks taustaks ei taandaks ja andmine ühesuunaliseks ei kujuneks.

- **Millised on tänapäevase kooli positiivsed, millised negatiivsed küljed?**

Inimesed, kes arvavad, et Eesti koolisüsteem või füüsiline keskkond pole kiitmist väärt, peaksid rohkem välisriikide koole külastama. Mina arvan, et tänapäeva koolil pole viga midagi. Keskendume muidugi jätkuvalt sellele, mis tahaks korrigeerimist, üritame ühiskonnas toimuvate muutustega sammu pidada ja kui ei õnnestu, adumegi, et on justkui halb. Nagu suusad või arvuti, vajab hariduski hoolt. Muidu ei saaks meil ka hästi minna. Ka pidev vajadus muutuste järele tuleb soovist proovida, kas saaks paremini. Ilmselt on inimesi, kes on proovimist omal nahal liiga palju tunda saanud ja tahavad stabiilsust. Inimlik. Mina olen hetkel katsetaja ja näen oma käitumises sedalaadi jooni: vajadus jõuda uute tõdemusteni; uskuda, et kool ei saa valmis, vaid vajab ehitamist leitud aukude kaudu.

Igapäevatöös tahan ka mina oma kuldkala, kes tooks kiireid muutusi.

1. Et oleksid tingimused, mis lubaksid meil mahtuda oma individuaalsusega ühte klassiruumi.
2. Et näiline priius teha ja õppesisu toota oleks reaalne priius, mida ei matakse õpilaste drillimise vajadus eksamireglemendi piires ehk – kui seda eksamit ees ei oleks.
3. Et mõte tulemusest oleks seotud töö hulga ja panusega.

- **Kuidas innustad õpilasi?**

Ma tunnen, et suures koolis töötamine loob olukorra, kus minu töö suures osas innustamises seisnebki. Efektiivsuse nimel. Innustamine on miski, mis tuleb õppetunni keskele ära peita. Et ei paistaks nii, et võtame paar minutit ja teeme õppetööst pausi, et ma nüüd innustan teid. Õpilastele sobivad sageli partnerlus ja kaasatus kui märgid võrdsusest ja oma rolli tajumisest, olulisusest.

Üritan pahameele asemel imestada – võtab küll teinekord palju rohkem pingutust, kuid mõju on parem. Kui ma ei eksi, on sama öelnud Elmo Nüganen ühes intervjuus. Selles mõttes on minu jaoks liikumist ja üritan sellest kinni pidada. Alati muidugi ei õnnestu.

Nali mõjub samuti. Mõnikord tulen klassi ja väsimus vaatab vastu. Küsin õpilastelt, kas nad on väsinud. Jaatava vastuse peale võin öelda pehme irooniaga: „Mina ka. Teame neid eestlasi küll. Hakkame aga tööle!“

- **Kas paberil või ekraanil?**

Paberil ja ekraanil. Ekraan on vahend. Paber on vahend. Küsimus on: milline vahend täidab eesmärgi?

- **Mida oled õpetajatööaastate jooksul õppinud?**

Minu jaoks on olnud see aeg inimese psühholoogia, organisatsioonikommunikatsiooni ja koolielu aluste süvakursus.

1. Kusagil ei õpi rohkem kui koolis.
2. Sobiva vormita ei tööta ka sisu.
3. Inimloomus põhijoontes ei küsi vanust, ole õpilane või õpetaja.
4. Õiglustunnet ei tohi riivata.

- **Mis on osutunud selles töös kõige olulisemaks?**

Paindlikkus. Ja selle vajaduse äratundmine. Ma oskasin selle kaalukust hinnata pärast nelja tööaastat. Mul on palju õpilasi, neid kõiki süsteemi asetada on teinekord kurjast ja ma pean tegema mööndusi, vaagima, kas erand on siin kasulik või edastab muud sõnumit. Ka kohanduda tuleb, nendega, kes on minu ümber. See on tasakaalu leidmise treening, igal sügisel uue klassiga. Võtab vaata et aasta, et leida üles viis koostööks, mõnikord ei leiagi. Otsid ja otsid.

Pilt 1. Kümneenda klassi õpilased valivad esimese hooga töövahendiks paberi, tahavad konkreetseid juhiseid ega orienteeru iseseisva mõtlejana suurema probleemülesande keskel omapäi jäädes, arvuti käsitsemine ja selle rakendamine töövahendina ei kuulu senise kogemuse hulka ning tekitab ärevushoo. Ma ei saa, ma ei oska, miks see ei tööta?

Pilt 2. Üheteistkümnendas klassis võiks õpilastega midagi uut proovida, arvab õpetaja. Igav on, vajame katsumust. Kahtlen selle ülesande tulemuses juba ette, aga pakun võimalikult loomulikuks jääda üritades tunnis selle õpilastele siiski välja. Nad saavad lahendada mitmeosalise probleemülesande ja vajavad loovas vormis lõpptulemust. Jagage ülesanded, olge järgmises tunnis valmis!

Neli rühma viiest lahendavad ülesande videotehnilise töötlusega.

Istun. Imestan.

Tegidki ära ...

- **Kuivõrd on sinu jaoks oluline koostöö kolleegidega?**

Olen meeskonnamängija, koostöö õigete inimestega annab võimaluse teha suuremalt ja paremini. Kolleeg ütles aasta alguses, et lahkus ühel päeval koolist, kui avastas, et seisis tualettruumi usterivi ees ega suutnud tühjas majas otsustada, millist ust avada, ehkki kõik ruumid olid vabad ... Minagi ei taha sageli üksi otsustada, seda tuleb oma töös liiga palju teha. Mulle meeldib mõte koostööst, see teeks asjad palju lihtsamaks. Nendin, et tegelikult jääb koostööks aega väga vähe ja lõpetan sageli ikka solistina. Kompenseerin selle siis tööga klassis, kui valime koos ja otsustame koos.

- **Mis on selle töö juures sinu jaoks kõige suurem rõõm?**

Üllatuda.

OK